

ZÁKLADNÉ PRÁVO NA SÚDNU OCHRANU A NÁHRADA TROV KONANIA

Skutočnosť, že účastník konania, ktorému by inak patrila náhrada trov konania, sám konal v rozpore s dobrými mravmi, je okolnosťou hodnou osobitného zreteľa umožňujúcou všeobecnému súdu postupovať pri rozhodovaní o trovách konania podľa § 150 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 580/2012 z 27. novembra 2012)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 27. novembra 2012 predbežne prerokoval sťažnosť M. Š., R., zastúpenej advokátom JUDr. J. P., D., pre namietané porušenie jej základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 9 Co/15/2012 z 3. mája 2012 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť M. Š. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :**I.**

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 12. októbra 2012 doručená sťažnosť M. Š., R. (ďalej len „sťažovateľka“), pre namietané porušenie jej základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 9 Co/15/2012 z 3. mája 2012.

Zo sťažnosti a k nej pripojených príloh vyplýva, že návrhom podaným Okresnému súdu Ružomberok (ďalej len „okresný súd“) 3. marca 2005 sa navrhovateľ R. B., R., domáhal proti sťažovateľke ako odporkyni zaplata sumy 467 500 Sk s prísl. z titulu nezaplata provízií dohodnutých nimi v zmluvách o poskytnutí finančných prostriedkov z 1. decembra 1999 a 30. mája 2000; uvedené konanie bolo vedené pod sp. zn. 3 C/80/2005.

Okresný súd rozsudkom č. k. 3 C/80/2005-272 z 28. októbra 2011 návrh navrhovateľa v celom rozsahu zamietol, pretože po vykonaní rozsiahleho dokazovania zistil rozpor uvedených zmlúv v časti týkajúcej sa dojednaných provízií s dobrými mravmi vzhľadom na neprímeranosť výšky úrokov, čo v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka zakladá ich absolútnu neplatnosť. Okresný súd zároveň rozhodol, že sťažovateľke sa náhrada trov konania nepriznáva, a v odôvodnení tohto rozhodnutia uviedol: „S poukazom na ust. § 150 ods. 1 OSP súd odporkyni náhradu trov konania nepriznal, hoci bola v konaní úspešná v celom rozsahu, keď prihliadol na skutočnosť, že odporkyňa sa podieľala na vzniku predmetného sporu, a to predovšetkým z tohto dôvodu, že sa podieľala na vzniku a príprave nezákonného právneho vzťahu, pričom

napriek svojim tvrdeniam o neplatnosti zmluvy v časti provízie za obdobie od uzavretia zmlúv do októbra 2003, t. j. dlhodobo na tento účel navrhovateľovi zjavne plnila, a tým u neho mohla vyvolať dojem zákonnosti jeho nároku. V nadväznosti na tieto skutkové okolnosti prípadu súd potom odporkyňu náhradu trov konania nepriznal. Osobitne súd poukazuje na vyjadrenie odporkyne na pojednávaní dňa 26. 09. 2011, kde uviedla, že dojednaná provízia jej nevadila, nakoľko bola ju schopná splácať.“

Proti tomuto rozhodnutiu okresného súdu podali odvolanie obaja účastníci konania. Sťažovateľka odvolaním napadla uvedené rozhodnutie v časti týkajúcej sa trov konania a podala odvolanie, ktoré odôvodnila tým, že „v prejednávanej veci neboli splnené podmienky pre aplikáciu § 150 O. s. p. Odporkyňa svojim konaním predmetný spor nevyvolala..., nepodala ani návrh na začatie konania, a preto nie je dôvod, aby znášala svoje trovy.“

Krajský súd rozsudkom sp. zn. 9 Co/15/2012 z 3. mája 2012 napadnutý rozsudok okresného súdu potvrdil a navrhovateľa zaviazal nahradiť sťažovateľke trovy odvolacieho konania.

Sťažovateľka uviedla, že uvedeným rozhodnutím krajského súdu bolo porušené jej základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Sťažovateľka si uplatnila svoje právo na súdnu ochranu tým, že sa bránila žalobe navrhovateľa. Krajský súd sa náležite nevysporiadal s jej odvolacími argumentmi a arbitrárne rozhodol o potvrdení výroku okresného súdu, ktorým jej tento nepriznal náhradu trov konania. Všeobecné súdy neuviedli, z čoho vychádzali pri ustálení záveru, že sťažovateľka plnila navrhovateľovi pre účely platenia provízie. Podľa názoru sťažovateľky na použitie § 150 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) neboli a nie sú dôvody hodné osobitného zreteľa a výnimočnosti. Nepriznaním jej náhrady trov konania dochádza k zníženiu jej majetku bez možnosti kompenzácie. Všeobecné súdy nesprávne posudzovali iba postavenie a pomery sťažovateľky, ale nie navrhovateľa, a z obsahu spisu vyplýva, že to bol práve on, ktorý svojím správaním a postupom v konaní významne prispel k predĺženiu predmetného konania.

Sťažovateľka v petite žiadala, aby ústavný súd v náleze vyslovil, že krajský súd rozsudkom sp. zn. 9 Co/15/2012 z 3. mája 2012 porušil jej základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, aby napadnuté rozhodnutie v časti, v ktorej potvrdil výrok rozsudku okresného súdu č. k. 3 C/80/2005-272 z 28. októbra 2011 o náhrade trov konania, a v časti, v ktorej jej nepriznal náhradu trov odvolacieho konania, zrušil a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie, a aby sťažovateľke priznal náhradu trov právneho zastúpenia v sume 787,12 €.

II.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Ústavný súd podľa ustanovenia § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa.

Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v ustanovení § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Predmetom sťažnosti je námietka porušenia základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu sp. zn. 9 Co/15/2012 z 3. mája 2012 v časti, v ktorej potvrdil výrok rozsudku okresného súdu č. k. 3 C/80/2005-272 z 28. októbra 2011, ktorým tento nepriznal sťažovateľke trovy (prvostupňového) konania, a v časti, v ktorej nepriznal sťažovateľke trovy odvolacieho konania.

Keďže sťažovateľka vo svojej sťažnosti podrobne citovala konkrétnu rozhodovaciu činnosť ústavného súdu týkajúcu sa náhrady trov konania pred všeobecnými súdmi (I. ÚS 248/2010, III. ÚS 144/2010), ústavný súd nepovažoval za potrebné duplicitne opakovať, z akých princípov pri rozhodovaní o porušovaní označených práv vychádza, pretože tieto sú sťažovateľke známe.

Ústavný súd však pripomína, že rozhodovanie o trovách konania pred všeobecnými súdmi prislúcha zásadne týmto súdom, a preto tieto rozhodnutia preskúmava iba vo výnimočných prípadoch. Problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (IV. ÚS 248/08).

1. Okresný súd nepriznal sťažovateľke náhradu trov (prvostupňového) konania v zmysle § 150 ods. 1 OSP, podľa ktorého ak sú tu dôvody hodné osobitného zreteľa, nemusí súd výnimočne náhradu trov konania celkom alebo sčasti priznať; súd prihliadne najmä na okolnosti, či účastník, ktorému sa priznáva náhrada trov konania, uviedol skutočnosti a dôkazy pri prvom úkone, ktorý mu patril; to neplatí, ak účastník konania nemohol tieto skutočnosti a dôkazy uplatniť.

Krajský súd v relevantnej časti odôvodnenia napadnutého rozhodnutia uviedol: „Správne postupoval prvostupňový súd i pri rozhodovaní o trovách konania, keď prihliadol na tú skutočnosť, že odporkyňa sa podieľala na vzniku a príprave nezákonného právneho vzťahu, čím nepochybne vyvolala i sporové konanie medzi účastníkmi (ak sa navrhovateľka zaviazala uhradiť províziu za poskytnutie finančných prostriedkov, potom bol len logický postup navrhovateľa, ktorý sa domáhal splnenia takejto povinnosti súdnou cestou). Aj podľa názoru odvolacieho súdu, v tomto prípade v takýchto okolnostiach veci je potrebné vidieť dôvody hodné osobitného zreteľa pre použitie ust. § 150 ods. 1 O. s. p. pri rozhodovaní o náhrade trov konania, a preto rozhodnutie prvostupňového súdu aj v tejto časti ako vecne správne potvrdil.“

Aplikácia ustanovenia § 150 OSP pri rozhodovaní o náhrade trov konania prichádza do úvahy v prípadoch, keď sú naplnené všetky predpoklady na priznanie náhrady trov konania, avšak súd dôjde k záveru, že sú tu dôvody hodné osobitného zreteľa, pre ktoré náhradu trov

celkom alebo sčasti neprizná. Musí však ísť o celkom výnimočný prípad, ktorý musí byť v rozhodnutí aj náležite odôvodnený. Výnimočnosť môže spočívať tak v okolnostiach danej veci, ako aj v okolnostiach na strane účastníkov konania. Pri posudzovaní okolností hodných osobitného zreteľa treba prihliadať na osobné, majetkové, zárobkové a iné pomery všetkých účastníkov konania, a tiež na okolnosti, ktoré viedli účastníkov k uplatneniu práva na súde a ich postoj v konaní. Nepriznanie náhrady trov konania musí zodpovedať zvláštnym okolnostiam konkrétneho prípadu a jedným z rozhodujúcich hľadísk je aj to, aby sa takéto rozhodnutie nejavilo ako neprimeraná tvrdosť voči účastníkovi a aby neodporovalo dobrým mravom (rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 M Cdo 12/2008 zo 14. októbra 2008).

Ústavný súd konštatuje, že v danom prípade bolo kľúčové odpovedať na otázku, či všeobecné súde so zreteľom na základné zásady rozhodovania o trovách konania upravené v § 142 a nasl. OSP ústavne akceptovateľným spôsobom (t. j. spôsobom vylučujúcim svojvôľu) odôvodnili aplikáciu § 150 ods. 1 OSP, v zmysle ktorého sťažovateľke nebola priznaná náhrada trov prvostupňového konania.

Pokiaľ ide o meritum veci (pozri I. časť odôvodnenia tohto rozhodnutia, pozn.), okresný súd zistil rozpor uzavretých zmlúv v časti týkajúcej sa dojednaných provízií s dobrými mravmi vzhľadom na neprimeranosť výšky úrokov, a preto návrh navrhovateľa v celom rozsahu zamietol. Na pojednávaní okresného súdu konanom 26. septembra 2011 navrhovateľ uviedol, že zmluvu (resp. zmluvy) pripravila sťažovateľka. Sťažovateľka toto tvrdenie výslovne nepoprela, len uviedla, že si už nepamätá, či zmluvy vypracovala ona. Sťažovateľka (okrem iného) uviedla aj to, že provízia jej nevadila, bola schopná ju splácať. Okresný súd po vykonaní rozsiahleho dokazovania dospel k záveru, že sťažovateľka sa podieľala na vzniku a príprave nezákonného právneho vzťahu (t. j. vzťahu, ktorý bol v rozpore s dobrými mravmi, pozn.) a svojím správaním mohla u navrhovateľa vyvolať dojem zákonnosti jeho nároku. Tieto skutočnosti považoval okresný súd za dôvody hodné osobitného zreteľa pri svojom rozhodovaní o trovách konania. So závermi okresného súdu sa stotožnil aj krajský súd.

Skutočnosť, že účastník konania, ktorému by inak patrila náhrada trov konania, sám konal v rozpore s dobrými mravmi, je okolnosťou hodnou osobitného zreteľa umožňujúcou všeobecnému súdu postupovať pri rozhodovaní o trovách konania podľa § 150 ods. 1 OSP.

Ústavný súd preto dospel k záveru, že odôvodnenie výroku rozsudku krajského súdu, ktorým potvrdil výrok rozsudku okresného súdu o nepriznaní náhrady trov (prvostupňového) konania sťažovateľke, je vzhľadom na obsah základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru z ústavného hľadiska akceptovateľné. Keďže ústavný súd nezistil príčinnú súvislosť medzi touto časťou napadnutého rozhodnutia krajského súdu a označenými právami sťažovateľky, sťažnosť v tejto časti podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti.

2. V ďalšej časti sťažnosti sťažovateľka namietala porušenie totožných práv napadnutým rozhodnutím krajského súdu v časti, v ktorej jej nepriznal náhradu trov odvolacieho konania. Ústavný súd zistil, že táto námietka sťažovateľky nie je pravdivá, pretože krajský súd (druhým výrokom) zaviazal navrhovateľa nahradiť sťažovateľke trovy odvolacieho konania, aj keď z odôvodnenia tohto rozhodnutia vyplýva, že nie v celej ňou požadovanej sume. Keďže však sťažovateľka túto časť sťažnosti osobitne nezdôvodnila, ústavný súd ju podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol pre nesplnenie zákonom predpísaných náležitostí.

3. Nad rámec uvedeného ústavný súd pripomína, že podľa § 224 ods. 1 OSP ustanovenia o trovách konania pred súdom prvého stupňa platia i pre odvolacie konanie. To znamená, že zásady rozhodovania o trovách konania vrátane výnimiek sa neposudzujú za každé štádium konania osobitne. Keďže ústavný súd je v zmysle § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde viazaný návrhom na začatie konania, nie je v jeho právomoci bez relevantného návrhu na začatie konania zrušiť prima facie chybné rozhodnutie všeobecného súdu.